

SESJA NAUKOWA „POLACY W AUSTRII”

Ogólna liczba obywateli polskiego pochodzenia w Austrii wynosi około 30 tys. Ich roli w życiu Austrii poświęcona była sesja naukowa „Polacy w Austrii”, która odbyła się 17 października 1984 r. w Lublinie. Okazją do takiego spotkania była 90 rocznica utworzenia Związku Polaków w Austrii „Strzecha” (1894-1984). Jest to najstarsza organizacja polonijna w Europie. Powstała w 1894 r. z połączenia dwóch innych związków: „Lutni” i „Zgody”. Obecnie „Strzecha” liczy 1300 członków skupionych w oddziałach w Wiedniu, Linzu i Innsbrucku. Doceniając jej rolę w życiu Polonii w Austrii honorowy patronat nad obchodami 90-lecia tej organizacji przejęli: prezydent Republiki Austrii Rudolf Kirschlaeger oraz przewodniczący Rady Państwa PRL Henryk Jabłoński.

Organizatorami sesji lubelskiej byli: Polonijne Centrum Kulturalno-Oświatowe Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” oraz Związek Polaków w Austrii „Strzecha”.

Otwarcia sesji dokonał rektor UMCS. Nawiązując do stosunków polsko-austriackich zaakcentował udział Polaków w przełomowych okresach historii obu państw (odsiecz wiedeńska, Wiosna Ludów, II wojna światowa). Podkreślił też udział wybitnych obywateli polskich w życiu kulturalnym i politycznym Austrii. Zaznaczył wkład UMCS w badaniach nad Polonią austriacką, czego przykładem może być sesja naukowa z 1982 r. i jej pokłosie publikacyjne, czy też Dni Lublina w Wiedniu oraz zorganizowanie kilku innych sesji i wystaw.

W programie sesji przewidziano 10 referatów i 3 komunikaty.

Zbigniew Tomkowski — zastępca sekretarza Towarzystwa „Polonia” — ukazał działalność „Strzechy” na rzecz upowszechniania rzetelnej wiedzy o Polsce, i podkreślił jej lojalność wobec kraju pochodzenia, co stanowi przyczynę jej aurytetytu zarówno w Austrii, jak też i w Polsce. Zaakcentował też rolę „Strzechy” w krzewieniu w Austrii kultury polskiej w oparciu o współpracę z PRL, za co Związek został odznaczony Krzyżem Grünwaldu (za działalność patriotyczną — 1964 r.), a w 85 rocznicę istnienia — Krzyżem Zasługi.

Autor kilku monografii o organizacjach polonijnych w Austrii Władysław Kucharski z Lublina wygłosił referat na temat: *Geneza „Strzechy” i jej działalność w latach 1894-1939*. Referent zwrócił uwagę na popełniane przez niektórych badaczy błąd, polegający na tym, iż nie brano pod uwagę wielokrotnego pojawiania się nazwy „Lutnia” wśród działających w Austrii pod koniec ubiegłego wieku organizacji. Utożsamiano więc różne stowarzyszenia o tej samej nazwie, mimo że istniały one w różnych okresach. Sprostowanie jest o tyle ważne, że — jak już wspomniano — Związek Polaków w Austrii „Strzecha” powstał właśnie z połączenia „Lutni” (założonej w 1892 r. i „Zgody” założonej w 1878 r.).

Referat Bolesława Gaickiego (znanego działacza „Strzechy”) zawierał przegląd działalności oświatowej. Potrzebę takiej pracy rozumieć już najstarsi wychodźcy z Galicji, dlatego też pierwsze szkoły polskie w Austrii powstawały już pod koniec XIX w. Początkowo rozwijały się pod patronatem arystokracji (m.in.: hr. Augusta Łosia i ks. Jerzego Czartoryskiego), by następnie powstawać przy poszczególnych organizacjach. Polskie szkółki w Austrii nie zaprzestały działalności nawet po *Anschlussie*, chociaż po 1939 r. musiały przerwać funkcjonowanie aż do zakończenia II wojny światowej. B. Gaicki podkreślił rolę harcerstwa w umacnianiu więzi z krajem pochodzenia i jego językiem. Na uwagę zasługuje także działalność Związku Polaków w Austrii na rzecz rozwoju szkolnictwa polonijnego.

W celu zapobieżenia tendencji do pomniejszania w niektórych opracowaniach austriackich roli króla Jana III Sobieskiego w obronie Wiednia, „Strzecha” szczególnie wagę przywiązywała do obchodów 300 rocznicy odsieczy wiedeńskiej. Kalendarium i tradycje tych obchodów w kolonii polskiej w Wiedniu przedstawił prezes „Strzechy” Leszek Piasecki. Mimo niewielu pamiątek — jak stwierdził mówca — Polacy w Wiedniu starają się, żeby społeczeństwo austriackie nie zapomniało o wkładzie króla Jana III w uwolnienie Europy od zalewu tureckiego.

Tadeusz Adamek z Lublina mówił o zasługach obecnego prezesa „Strzechy” Leszka Piaseckiego w propagowaniu w świecie polskiej sztuki. Ten znany artysta malarz, od 1974 r. osiadły w Wiedniu, jest laureatem wielu nagród, a jego obrazy i miniatury wystawiane są w muzeach całego świata.

Historię organizacji studenckich w Austrii przedstawił Waldemar Marynicz z Wiednia. Najważniejszą z nich było „Ognisko” rozwiązane dopiero w 1951 r. Organizacje te uległy likwidacji ze względu na zmniejszającą się liczbę polskich studentów w Austrii.

Tło działalności Polonii w latach 1918-1938 przedstawił Andrzej Pilch z Krakowa. Dokonał analizy warunków polityczno-społecznych od nawiązania stosunków między Republiką Austrii a Polską od września 1918 r. do *Anschlusu*. Mówca uwypuklił kolejne etapy rozwoju stosunków politycznych, gospodarczych i kulturalnych między obydwojoma państwami w latach międzywojennych, które uwiecznione były zawarciem kolejnych umów. Dla badaczy Polonii austriackiej najbardziej godna zainteresowania jest umowa z 1922 r. w sprawie emigracji zarobkowej (sezonowej) robotników małorolnych.

Wygłoszony przez Jana Lewandowskiego z Lublina referat był historyczno-politologiczną analizą problematyki polskich koncepcji politycznych wobec Austro-Węgier.

Zbigniew Białasiewicz z Lublina omówił sylwetkę artysty-plastyka Zbigniewa Kotyło, którego działalność artystyczna jest powiązana ze „Strzechą” (np. projekt medalu pamiątkowego z okazji 90-lecia „Strzechy” jest jego autorstwa).

Zygmunt Radiowski z Warszawy przedstawił swoje badania nad stereotypami, lecz z powodu ograniczeń czasowych nie rozwinął tego niewątpliwie ciekawego tematu dotyczącego powstawania obrazu Polaka w kraju osiedlenia.

Interesujących problemów dotknęli także autorzy komunikatów, chociaż były one bardzo szczegółowe (np. wystąpienie Urszuli Adamczyk o działalności Związku Polaków w Austrii „Strzecha” w latach 1945-1947) lub dotyczyły jedynie wycinkowej działalności (np. Wanda Maxymowicz, znana nauczycielka i działaczka „Strzechy” mówiła o biuletynie informacyjnym „Głos Polonii”).

Sesji towarzyszyła wystawa w hallu Biblioteki Głównej UMCS zatytułowana *90 lat Związku Polaków w Austrii „Strzecha”*. Znalazło się na niej wiele cennych eksponatów m. in.: fotografie działaczy poczynawszy od pierwszego prezesa Twardowskiego do Piaseckiego, dokumenty wraz ze sprawozdaniem z 1894 roku. Całość wystawy obejmowała następujące działy: 1) życie organizacyjne, 2) wydawnictwa od 1859 r., 3) odsiecz wiedeńska, 4) miejsca pamięci narodowej, 5) kulturę i oświatę 6) listy 7) sport i turystykę, 8) więź z krajem. Eksponowano też wydawnictwa poświęcone Polakom w Austrii.

W przerwie między obradami uczestnicy sesji obejrzeli wystawę prac Leszka Piaseckiego, która stanowiła doskonałą ilustrację wspomnianego referatu.

Wśród obrazów największe zainteresowanie wzbudziła diorama bitwy wiedeńskiej o rozmiarach 10 m×2,5 m. Prezes „Strzechy” przekazał namalowany przez siebie portret Kościuszki miastu Lublinowi. Sesja w Lublinie dotyczyła głównie

działalności „Strzechy” i miała wyraźny charakter rocznicowy. Najcenniejszymi materiałami zdają się być dobre opracowania faktograficzne. Szkoda, że nagromadzenie dużej ilości referatów i komunikatów w ciągu jednego dnia spowodowało, że zabrakło czasu na dyskusję, która prawdopodobnie rozszerzyłaby zakres poruszanych tematów.

Organizatorzy zapowiedzieli, że materiały z sesji zostaną opublikowane.

Małgorzata Hajdenrajch

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ
„PROBLEMY ROZMIESZCZENIA LUDNOŚCI POCHODZENIA POLSKIEGO
WE FRANCJI”

Łódź 18-20 października 1985 r.

Cenną inicjatywę na polu badań nad polską emigracją przejawili zespół specjalistów Instytutu Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni Uniwersytetu Łódzkiego pod kierownictwem prof. dra Ludwika Straszewicza. Zaplanowana rok temu tematyka kolokwium naukowego objęła wszechstronne studia nad przestrzennym rozmieszczeniem Polonii we Francji dzięki zgłoszeniom siedmiu referentów z różnych ośrodków badań polonijnych w Polsce, czterech specjalistów z dziedziny historii, socjologii, statystyki społecznej i geografii z terenu Francji oraz trzech referentów z ośrodka organizującego konferencję. Dziewięć ze zgłoszonych referatów zostało opublikowanych przed spotkaniem w książce pt.: *Problemy rozmieszczenia ludności pochodzenia polskiego we Francji* (tytuł podano również w języku francuskim). *Materiały z konferencji naukowej*. (Komitet redakcyjny: Ludwik Straszewicz, Tadeusz Marszał, Bożena Pasikowska, Łódź 1985). Dwa referaty przywieźli goście francuscy konferencji (Janine Ponty oraz Hubert de Mauroy), jako oddzielne, powielone dla uczestników konferencji, odbitki.

Celem spotkania uczestników było przedyskutowanie metod badawczych i wszystkich problemów wynikających z przestrzennego rozmieszczenia ludności polskiego pochodzenia we Francji. Grupa ta ukształtowała się w 20-leciu międzywojennym jako największa w Europie, blisko zaś półmilionowa rzesza emigrantów koncentrowała się głównie w dwóch departamentach północnej Francji (Nord i Pas de Calais — ok. 40%), w północno-wschodniej Francji (ok. 15%), w okręgu paryskim (12%). Kilka niewielkich skupisk znajdowało się na południu, zaś około 1/5 część ogółu Polaków była rozproszona. Taki układ zachował się do dnia dzisiejszego i wyniki tych badań, zwłaszcza porównawcze, spotkały się z żywym odzwiekaniem uczestników sesji. W pracach typu analitycznego i syntetyzującego dotyczących dziejów Polonii w aspekcie demograficzno-statystycznym poddano krytyce źródła statystyczne, które ze względu na swą ograniczoność, nie zawsze są w pełni przydatne do badań nad Polonią.

Prof. Jean Wiśniewski (jeden z redaktorów pisma „Hommes et Migrations” w Paryżu) w referacie pt. *L'Evolution de la communauté polonaise en France au cours du XXe siècle* — wykorzystując dane oficjalne (ministerstw oraz ze spisów publicznych) — rozpatrzył problem uchwycenia liczby osób polskiego pochodzenia we Francji w przypadku naturalizacji, a szczególnie zmiany nazwiska w drugim i trzecim pokoleniu emigrantów (do którego sam, nie znając języka polskiego ale